

‘Υποστηρίζουμε, είπα ἐγώ, ὅτι ὑπάρχουν πολλά ὁμορφα καὶ πολλά ἀγαθὰ πράγματα καὶ οὕτω καθεξῆς, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ προσδιορίζουμε λεκτικά.

Τὸ ὑποστηρίζουμε, πράγματι.

Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι ὑπάρχει τὸ ὥραϊο στὴν καθεαυτότητά του καὶ τὸ ἀγαθὸ στὴν καθεαυτότητά του, καὶ τὸ ἴδιο σχετικὰ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα πού τότε τὰ χαρακτηρίσαμε ὡς πολλά· καί, ἀντιστοίχως, ὑποστηρίζουμε ὅτι ὑπάρχει ἓνα ἰδεατὸ καλούπι γιὰ καθεμιά ἀπὸ αὐτὲς τὶς ποιότητες καὶ χαρακτηρίζουμε καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἰδεατὰ καλούπια ὡς πραγματικὴ οὐσία.

Ἔτσι κάνουμε.

Κι ὑποστηρίζουμε ἐπίσης ὅτι τὰ ἐπιμέρους πράγματα τὰ βλέπουμε ἀλλὰ δὲν τὰ νοοῦμε, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι τὰ ἰδεατὰ καλούπια, τὶς ιδέες, τὶς νοοῦμε ἀλλὰ δὲν τὶς βλέπουμε.

Ἀκριβῶς ἔτσι.

[c] Διαμέσου τίνος δικοῦ μας πράγματος βλέπουμε ὅσα βλέπουμε;

Διαμέσου τῆς ὁρασης.

Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, εἶπα, διαμέσου τῆς ἀκοῆς ὅσα ἀκοῦμε καὶ διαμέσου τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ὅλα ὅσα γίνονται αἰσθητὰ ἔτσι;

Δίχως ἀμφιβολία.

Ἄραγε ἔχεις σκεφτεῖ, εἶπα ἐγώ, πόσο πολύτιμη στὸ ἔπακρο ἔχει πλάσει ὁ δημιουργὸς τῶν αἰσθήσεων τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπει κανεὶς καὶ νὰ γίνεται ὁρατός;

Ὅχι πολὺ, εἶπε.

Γιὰ πρόσεξε τοῦτο. Ὑπάρχει κάτι πού νὰ εἶναι ἐπιπλέον ἀπαραίτητο στὴν ἀκοή καὶ στὴ φωνὴ προκειμένου ἢ μία νὰ ἀκούει καὶ ἢ ἄλλη νὰ γίνεται ἀκουστή, κάτι πού νὰ ἀνήκει σὲ ἓνα διαφορετικὸ γένος πραγμάτων καὶ πού [d] ἂν δὲν παρεμβληθεῖ ὡς τρίτο, ἢ μὲν ἀκοή δὲν θὰ ἀκούσει ἢ δὲ φωνὴ δὲν θὰ γίνει ἀκουστή;

Δὲν ὑπάρχει, εἶπε.

Καὶ νομίζω, εἶπα ἐγώ, δὲν ὑπάρχουν πολλὲς ἄλλες δυνάμεις, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμία, πού νὰ χρειάζονται ἐπιπλέον ἓνα τέτοιο ἐνδιάμεσο. Ἡ μήπως ἐσὺ μπορεῖς νὰ ἀναφέρεις κάποια;

Ἐγὼ τουλάχιστον ὄχι, εἶπε.

Δὲν παρατηρεῖς ὅμως ὅτι ἡ δύναμη τοῦ νὰ βλέπει κανεὶς καὶ νὰ γίνεται ὁρατὸς *χρειάζεται* ἐπιπλέον κάτι τέτοιο;

Μὲ ποιόν τρόπο;

Ἀκόμη κι ἂν ὑπάρχει ὄραση στὰ μάτια καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ὄραση ἐπιχειρεῖ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ, κι ἐπίσης χρῶμα στὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης, ἐὰν δὲν [ε] παρεμβληθεῖ ἓνα *τρίτο* γένος, πλασμένο *εἰδικά* γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ, ξέρεις καλὰ ὅτι καὶ ἡ ὄραση δὲν πρόκειται νὰ διακρίνει τίποτα καὶ τὰ χρώματα θὰ εἶναι ἀόρατα.

Ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; ρώτησε.

Αὐτό, ἀποκριθῆκα ἐγώ, ποὺ ἐσὺ τὸ ἀποκαλεῖς φῶς.

Σωστὰ λές, εἶπε.

Ἄρα λοιπὸν ἡ αἴσθησις τῆς ὄρασης καὶ ἡ δύναμις τοῦ νὰ γίνεταί κάτι ὁρατὸ [508a] συζεύχτηκαν σὲ ἓνα ζυγὸ ὅχι σὲ μικρὸ βαθμὸ πολυτιμότερο ἀπὸ αὐτὸν τῶν ἄλλων συζεύξεων —ἐφόσον βέβαια δεχόμαστε ὅτι δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητο τὸ φῶς!

Μὰ κάθε ἄλλο παρὰ ἀξιοκαταφρόνητο, εἶπε, εἶναι τὸ φῶς.

Ποιόν, τώρα, ἀπὸ τοὺς θεοὺς στὸν οὐρανὸ μπορεῖς νὰ τὸν χαρακτηρίσεις ὡς τὸν ἄρχοντα ποὺ τὸ φῶς του κάνει ὥστε καὶ ἡ ὄρασή μας νὰ βλέπει ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καλὰ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης νὰ γίνονται ὁρατά;

Αὐτόν, εἶπε, ποὺ θὰ χαρακτηρίζεις καὶ ἐσὺ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· γιατί εἶναι πρόδηλο ὅτι ἀναφέρεσαι στὸν ἥλιο.

Ἄρα λοιπὸν ἔτσι σχετίζεται, ἀπὸ τὴ φύση τῆς, ἡ ὄραση μὲ αὐτὸν τὸ θεό;

Πῶς δηλαδή;

Δὲν εἶναι ἥλιος ἡ ὄραση, οὔτε ἡ ἴδια οὔτε αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἐκδηλώνεται, [b] δηλαδή σὲ αὐτὸ ποὺ τὸ ἀποκαλοῦμε μάτι.

Φυσικὰ ὄχι.

Εἶναι ὅμως τὸ πιὸ συναφὲς μὲ τὸν ἥλιο ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα.

Κατὰ πολὺ.

Καὶ τὴ δύναμη ποὺ ἔχει δὲν τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν ἥλιο σὰν κάτι ποὺ ἐκρέει ἀπὸ αὐτόν;

Βεβαίως.

Ἄρα λοιπὸν καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶναι ὄραση ἀλλά, ἀποτελώντας τὴν αἰτία τῆς ὄρασης, γίνεται ὁρατὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ὄραση· ἔτσι δὲν εἶναι;

Ἔτσι, εἶπε.

Μπορεῖς λοιπὸν νὰ πεῖς ὅτι *αὐτὸν* ἐννοῶ ἐγὼ ὅταν μιλῶ γιὰ τὸ γόνου τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ τὸ ἀγαθὸ τὸν γέννησε κατ' ἀναλογία μὲ τὸν ἑαυτὸ του: Ὅπως σχετίζεται, [c] στὸν *νοητὸ* τρόπο, τὸ ἀγαθὸ μὲ τὸ νοῦ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς

νόησης, ακριβῶς ἔτσι, στὸν *όρατο* τόπο, σχετίζεται ὁ ἥλιος μὲ τὴ δύναμη τῆς ὄρασης καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ βλέπουμε.

Πῶς; εἶπε· ἐξήγησέ το μου αὐτὸ περισσότερο.

“Ὅπως ξέρεις, εἶπα ἐγώ, τὰ μάτια, ὅταν πιά δὲν τὰ στρέφουμε σὲ ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα ποὺ πάνω στὸ χρῶμα τους πέφτει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀλλὰ σὲ ἀντικείμενα ποὺ ἐπάνω τους ἀπλώνεται ἡ ἀστροφεγγιὰ τῆς νύχτας, χάνουν τὴ δύναμή τους καὶ φαίνονται περίπου σὰν τυφλά, σὰν νὰ μὴν ἔχουν μέσα τους καθαρὴ ὄραση· ἔτσι δὲν συμβαίνει;

Ναί, ἀσφαλῶς.

[d] “Ὅταν ὅμως τὰ στρέφουμε σὲ ἀντικείμενα ποὺ ἐπάνω τους λάμπει ὁ ἥλιος, βλέπουν καθαρὰ καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι μέσα στὰ ἴδια αὐτὰ μάτια ὑπάρχει ὄραση.

Ἀναμφιβόλως.

“Ἔτσι λοιπὸν συλλογίσου μὲ τοῦτο τὸν τρόπο καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ. “Ὅταν σταθεῖ σὲ αὐτὸ ποὺ πάνω του λάμπει ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ οὐσία, κατανοεῖ καὶ γνωρίζει καὶ δείχνει νὰ ἔχει μέσα της λογισμό· ὅταν ὅμως σταθεῖ σὲ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀνακατωμένο μὲ τὸ σκοτάδι, σ’ ἐκεῖνο ποὺ γεννιέται καὶ χάνεται, τότε ἡ ψυχὴ ἔχει μόνο γνῶμες καὶ ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνει καθαρὰ, ἀλλάζοντας ἀνάκατα τὶς γνῶμες της, καὶ δίνει πιά τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἔχει μέσα της λογισμό.

Ναί, ἔτσι φαίνεται.

[e] Τοῦτο λοιπὸν ποὺ παρέχει τὴν ἀλήθεια σὲ ὅ,τι κατακτᾶται γνωστικὰ καὶ δίνει τὴ δύναμη σὲ ὅποιον προσοικειώνεται γνῶση νὰ γνωρίζει εἶναι — αὐτὸ *μπορεῖς* νὰ τὸ ἰσχυριστεῖς — ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ. Εἶναι τὸ αἷτιο τῆς γνῶσης καὶ τῆς ἀλήθειας, καὶ νὰ τὸ συλλογίζεσαι ὡς κάτι ποὺ *κατακτᾶται* γνωστικὰ, κι ἐνῶ καὶ τὰ δύο αὐτά, ἡ γνῶση καὶ ἡ ἀλήθεια, εἶναι ὁμορφα πράγματα, ἐσύ, τὴν ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ νὰ τὴν θεωρῇσεις σωστὰ ὡς κάτι διαφορετικὸ καὶ ἀκόμη πιὸ ὁμορφο ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο. [509a] Κι ὅπως ἐκεῖ ἦταν σωστὸ νὰ νομίζεις ὅτι τὸ φῶς καὶ ἡ ὄραση ἔχουν συνάφεια μὲ τὸν ἥλιο ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸ νὰ τὰ θεωρεῖς ὅτι *ταυτίζονται* μὲ αὐτόν, ἔτσι κι ἐδῶ εἶναι σωστὸ νὰ νομίζεις ὅτι καὶ τὰ δύο αὐτά, ἡ γνῶση καὶ ἡ ἀλήθεια, ἔχουν συνάφεια μὲ τὸ Ἀγαθὸ, δὲν εἶναι ὅμως σωστὸ νὰ ταυτίζεται τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ Ἀγαθὸ, ἀλλὰ πρέπει στὴ φύση τοῦ Ἀγαθοῦ νὰ ἀποδίδεται ἀκόμη μεγαλύτερη τιμὴ.

Μιλᾷς, εἶπε, γιὰ μιὰ ὁμορφιά ποὺ σοῦ κόβει τὴν ἀνάσα ἀφοῦ, ἐνῶ παρέχει γνῶση καὶ ἀλήθεια, ἡ ἴδια εἶναι πιὸ πάνω ἀπὸ αὐτὰ σὲ ὁμορφιά· γιὰ βέβαια δὲν ἐννοεῖς, ὑποθέτω, τὴν ἡδονή.

Θεὸς φυλάξοι, εἶπα ἐγὼ· δὲς την ὅμως καλύτερα ἔτσι τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγαθοῦ.

[b] Πῶς;

Θὰ παραδεχτεῖς, φαντάζομαι, ὅτι ὁ ἥλιος δὲν παρέχει στὰ ἀντικείμενα τῆς ὄρασης ἀπλῶς τὴ δύναμη νὰ γίνονται ὁρατὰ ἀλλὰ ἐπίσης τὴ γένεση καὶ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν τροφή, χωρὶς ὥστόσο ὁ ἴδιος νὰ ἀποτελεῖ γένεση.

Φυσικὰ δὲν ἀποτελεῖ.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ γιὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς γνώσης μπορεῖς νὰ πεῖς πῶς ἀπὸ τὸ Ἀγαθὸ δὲν προέρχεται μόνο τὸ ὅτι γίνονται γνωστὰ ἀλλὰ ὅτι καὶ τὸ εἶναι τους καὶ τὴν οὐσία τους τὴν ἔχουν χάρη σὲ αὐτό, χωρὶς τὸ ἴδιο τὸ Ἀγαθὸ νὰ ἀποτελεῖ οὐσία ἀλλὰ κάτι *ἀκόμῃ* πὺ πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία, *ἀνώτερο* ἀπὸ αὐτὴν ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴ δύναμη.

[c] Κι ὁ Γλαῦκων τότε, μὲ τρόπο πολὺ κωμικό, ὦ Ἀπόλλωνα, φώναξε, τί δαμονικὴ ὑπέρβαση!

Ἔσύ, εἶπα, εἶσαι ὁ φταίχτης, ἐσὺ ποὺ μὲ ἀναγκάζεις νὰ λέω τί πιστεύω γιὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Κι οὕτε νὰ σταματήσεις, σὲ παρακαλῶ· ὄχι τίποτε ἄλλο ἀλλὰ τουλάχιστον γιὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσεις τὴν παρομοίωση μὲ τὸν ἥλιο, ἂν ἔχεις νὰ συμπληρώσεις κάτι.

Βεβαίως, εἶπα, γιὰτὶ πολλὰ παραλείπω.

Οὔτε τόσο δά, εἶπε, νὰ μὴν παραλείψεις.

Φοβᾶμαι, εἶπα ἐγὼ, ὅτι πολλὰ θὰ μένουν ἀπ' ἔξω· ὅμως στὸ βαθμὸ ποὺ εἶναι τώρα δυνατόν, αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ μὲ τὴ θέλησή μου.

Ναί, μὴν τὸ κάνεις, εἶπε.

[d] Βάλε λοιπὸν μὲ τὸ νοῦ σου, εἶπα ἐγὼ, ὅτι, ὅπως ὑποστηρίζουμε, αὐτὰ εἶναι δύο καὶ ὅτι τὸ ἓνα, τὸ Ἀγαθὸ, βασιλεύει στὸ γένος καὶ στὸν τόπο τοῦ νοητοῦ, ἐνῶ τὸ ἄλλο, ὁ Ἥλιος, στοῦ ὁρατοῦ —γιὰ νὰ μὴ δώσω τὴν ἐντύπωση, ἂν πῶ ὅτι εἶναι βασιλιάς στὸν τόπο τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι παίζω μὲ τὶς λέξεις. Τὶς συλλαμβάνεις ὅμως αὐτὲς τὶς δύο διαφορετικὲς περιοχές, τὸ ὁρατὸ καὶ τὸ νοητό;

Τὶς συλλαμβάνω.

Πάρε τώρα μιὰ γραμμὴ κομμένη σὲ δύο ἄνισα τμήματα καὶ κόψε πάλι καθενὰ ἀπὸ αὐτὰ —τὸ τμήμα τοῦ ὁρατοῦ γένους καὶ τὸ τμήμα τοῦ νοητοῦ— κατὰ τὴν αὐτὴ ἀναλογία σὲ δύο ἄνισα μέρη καὶ θὰ ἔχεις τότε τὴ σχέση τοῦ ἑνὸς μὲ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀσάφεια. Στὸ τμήμα τοῦ ὁρατοῦ [e] τὸ ἓνα κομμάτι θὰ ἀντιστοιχεῖ σὲ εἰκόνες —καὶ λέγοντας εἰκόνες ἐννοῶ

πρῶτον [510a] τίς σκιές, ἔπειτα τὰ εἶδωλα τῶν πραγμάτων, ὅπως καθρεφτίζονται στὸ νερὸ καὶ στίς συμπαγεῖς, λεῖες καὶ γυαλιστερές ἐπιφάνειες, ἐπίσης καθετὶ παρόμοιο, ἂν καταλαβαίνεις.

Ναί, καταλαβαίνω, εἶπε.

Τὸ ἄλλο κομμάτι πάλι πὲς ὅτι ἀντιστοιχεῖ σὲ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου τοῦτο ἐδῶ τὸ κομμάτι ἀποτελεῖ ἓνα εἶδωλο, δηλαδή στὰ ἔμβια ὄντα γύρω μας, σὲ καθετὶ φυσικὸ καὶ σὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα κατασκευάσματα.

Ἐντάξει, εἶπε.

Θὰ παραδεχόσουν ἐπίσης, εἶπα, ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ἀντίθετό της τὸ κομμάτι ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὰ ὁμοιώματα σχετίζεται μὲ τὸ κομμάτι ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὰ πρότυπα ὅπως ἀκριβῶς σχετίζεται τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώμης μὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώσης· ἔτσι;

[b] Βεβαίως, εἶπε· χωρὶς καμιά ἐπιφύλαξη.

Πρόσεξε τώρα ἐπίσης πῶς πρέπει νὰ γίνει ἡ τομὴ στὴν περιοχὴ τοῦ νοητοῦ.

Πῶς;

Μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο. Στὸ ἓνα τμήμα ἡ ψυχὴ χρησιμοποιοῦντας ὡς εἰκόνες τὰ πράγματα, τὰ ὅποια στὸ προηγούμενο τμήμα ἀποτελοῦσαν ἀντικείμενα μίμησης, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ ἀνιχνεύει ξεκινώντας ἀπὸ ὑποθέσεις καὶ δὲν κατευθύνεται πρὸς μιὰν ἀρχὴ ἀλλὰ πρὸς ἓνα πέρας· ἀντιστρόφως στὸ ἄλλο τμήμα ξεκινώντας ἡ ψυχὴ ἀπὸ μιὰν ὑποθετικὴ παραδοχὴ κατευθύνεται πρὸς μιὰν ἀπόλυτὴ ἀρχὴ ἀκολουθώντας μιὰ μέθοδο ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖ εἰκόνες, ὅπως ἐκεῖνες στὸ προηγούμενο τμήμα, ἀλλὰ βασίζεται ἀποκλειστικὰ σὲ καθαρὰ ἰδεατὰ ἀντικείμενα.

Αὐτὰ ποὺ εἶπες τώρα δὲν τὰ πολυκατάλαβα.

[c] Προσπάθησε τότε ξανά, εἶπα ἐγώ· θὰ σοῦ εἶναι πιὸ εὐκόλο νὰ τὰ καταλάβεις, ἂν προηγουμένως ἀκούσεις τοῦτα ἐδῶ. Γνωρίζεις, φαντάζομαι, τί κάνουν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωμετρία καὶ τὴν ἀριθμητικὴ καὶ τίς συγγενικὲς ἐπιστῆμες: *προϋποθέτουν* τὸ περιττὸ καὶ τὸ ἄρτιο, τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, τὰ τρία εἶδη τῶν γωνιῶν καὶ ἄλλα παρόμοια σὲ κάθε ἔρευνά τους. Καὶ σὰν νὰ τὰ γνωρίζαν αὐτὰ, βασίζουν ἐπάνω τους τίς ἀποδείξεις τους, χωρὶς νὰ αἰσθάνονται ὑποχρεωμένοι νὰ δώσουν στὸν ἑαυτὸ τους ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄλλους κάποια ἐξήγηση γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, [d] ἀφοῦ κατὰ τὴ γνώμη τους αὐτὰ εἶναι στὸν καθένα προφανή, καὶ μὲ αὐτὰ ὡς ἀφετηρία διεκπεραιώνουν τὰ ὑπόλοιπα ἀποδεικτικὰ βήματα γιὰ νὰ καταλήξουν, μὲ λογικὴ ἀκολουθία, σὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο εἶχαν ἀρχικὰ ὀρίσει ὡς ἀντικείμενο τῆς ἔρευνάς τους.

Ναί, αὐτὴ τὴ μέθοδο τὴν ξέρω πολὺ καλά.

Καὶ θὰ ξέρεις ἐπίσης ὅτι χρησιμοποιοῦν τὰ ὁρατὰ σχήματα καὶ ξεδιπλώνουν τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς πάνω σ' αὐτά, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἀντικείμενα τοῦ στοχασμοῦ τοὺς δὲν εἶναι αὐτά, τὰ ὁρατά, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τοῦτα ἐδῶ ἀποτελοῦν ὁμοιώματα, ἀφοῦ οἱ συλλογισμοὶ τοὺς ἀναφέρονται στὸ τετράγωνο αὐτὸ καθεαυτὸ καὶ στὴ διάμετρο αὐτὴ καθεαυτὴν καὶ ὅχι σὲ [e] τούτην ἐδῶ, τὴν ὁποία σχεδιάζουν, καὶ τὸ ἴδιο γιὰ τὰ ἄλλα· αὐτὰ τὰ σχήματα ποὺ τὰ πλάθουν καὶ τὰ σχεδιάζουν — σχήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ σκιές καὶ ἀπεικονίσεις τοὺς πάνω στὶς ὑδάτινες ἐπιφάνειες — τὰ χρησιμοποιοῦν καὶ αὐτὰ πάλι ὡς εἰκόνες ποὺ μὲ τὴ βοήθειά τοὺς ἐπιδιώκουν [511a] νὰ δοῦν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ δεῖ μὲ κανέναν ἄλλο τρόπο παρὰ μόνον μὲ τὸ λογισμό.

Δίκιο ἔχεις, εἶπε.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ εἶδος χαρακτηρίσα ὡς νοητό, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ ψυχὴ, ὅταν τὸ ἐρευνᾷ, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ χρησιμοποιεῖ ὑποθέσεις, χωρὶς νὰ κατευθύνεται σὲ ἕνα ἀφετηριακὸ σημεῖο, ἀφοῦ ἀδυνατεῖ νὰ βγεῖ ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ὡς εἰκόνες αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀπεικονίστηκαν στὸ κατώτερο τμήμα, ἐπίσης αὐτὰ τὰ ὁποῖα σὲ σύγκριση μὲ ἐκεῖνες τὶς ἀπεικονίσεις θεωρήθηκαν καὶ ἐκτιμήθηκαν ὡς σαφὴ καὶ εὐκρινή.

[b] Καταλαβαίνω, εἶπε, ὅτι ἐννοεῖς τὸ ἀντικείμενο τῶν διερευνήσεων τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν συγγενικῶν τῆς μαθήσεων.

Προσπάθησε τότε νὰ ἐννοήσεις ὅτι λέγοντας ἐγὼ 'τὸ ἄλλο τμήμα τοῦ νοητοῦ' ἐννοῶ αὐτὸ ποὺ ἡ πορεία τοῦ λόγου τὸ ἀγγίζει μὲ τὴ δύναμη τῆς διαλεκτικῆς χρησιμοποιώντας τὶς ὑποθέσεις ὅχι ὡς πρῶτες ἀρχές ἀλλὰ *τωνόντι* ὡς ὑποθέσεις, κάτι σὰν πάτημα καὶ ἀφετηρία γιὰ νὰ φθάσει ἴσαμε τὸ ἀνυπόθετο, τὴν πρώτη ἀρχὴ τοῦ παντός, νὰ τὴν ἀδράξει, καὶ ὕστερα πάλι, στηριγμένος σὲ ὅσα βασίζονται σ' ἐκείνη, ὁλοκληρώνει τὴν κατάβασή της [c] χωρὶς νὰ κάνει χρῆση ἀπολύτως κανενὸς αἰσθητοῦ ἀλλὰ χρησιμοποιώντας μόνον εἶδη καταλήγει μὲ ἀμιγῶς ἀπαγωγικὸ τρόπο σὲ εἶδη καὶ σταματᾷ σὲ αὐτά.

Καταλαβαίνω, εἶπε, ὅχι βέβαια ἐντελῶς — γιὰτὶ μοῦ δίνεις τὴν ἐντύπωση ὅτι μιᾶς γιὰ ἕνα ἔργο δύσκολο — ἀλλὰ πάντως ὅτι θέλεις νὰ προσδιορίσεις πῶς τὸ τμήμα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀντικείμενο θέασης ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ ἐπιστήμη, εἶναι σαφέστερο καὶ ἀληθινότερο ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τῶν λεγόμενων τεχνῶν, ποὺ οἱ ὑποθετικὲς παραδοχές τοὺς ἀποτελοῦν γι' αὐτὲς τὶς μαθηματικὲς τέχνες ἀρχές· καὶ ἀναγκάζονται

βέβαια και ἐδῶ οἱ μελετητὲς νὰ διερευνοῦν τὸ ἀντικείμενο μὲ τὸ λογισμὸ κι ὄχι μὲ τὴν αἴσθηση, ὥστόσο, ἐπειδὴ δὲν τὸ προσεγγίζουν ἔχοντας ἀνεβῆ σὲ *πρώτη ἀρχή* [d] ἀλλὰ ξεκινώντας ἀπὸ ὑποθέσεις, σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν κατανοοῦν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, μόλο πὺν αὐτὰ εἶναι δυνατόν, σὲ σύ-
 ζευξη μὲ τὴν πρώτη ἀρχή, νὰ γίνονται κατανοητά. Καὶ νομίζω ὅτι τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο προσεγγίζουν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα οἱ γεωμέτρεις καὶ οἱ ὅμοιοί-
 τους τὸν ὀνομάζεις κατανοητικὸ κι ὄχι νοητικὸ, θεωρώντας τον ὡς κάτι ἀνά-
 μεσα στὴ γνώμη καὶ στὴ γνώση.

Τὸ κατάλαβες, εἶπα, σὲ πολὺ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ. Ἀντίστοιχα τώρα σ' αὐτὰ τὰ τέσσερα τμήματα νὰ δεχθεῖς ὅτι ὑπάρχουν μέσα στὴν ψυχὴ τέσσερις καταστάσεις: ἡ νόηση, ἀντίστοιχη στοῦ ἀνώτερο τμήμα, ἡ διάνοια [e] στοῦ ἀμέ-
 σως πρὸ κάτω, στοῦ τρίτο ἢ πίστη καί, στοῦ τελευταῖο, ἡ εἰκασία· καὶ αὐτὰ τὰ τέσσερα νὰ τὰ κατατάξεις σύμφωνα μὲ μιὰν ἀναλογία τέτοια ὥστε ὁ βαθμὸς τῆς σαφήνειάς τους νὰ ἀνταποκρίνεται στοῦ βαθμὸ πὺν τὰ ἀντικείμενά τους ἔχουν μερικὸ στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ὄν.

Καταλαβαίνω, εἶπε, καὶ εἶμαι σύμφωνος καὶ τὰ κατατάσσω ὅπως λὲς ἐσύ.

Z

[514a] “Υστερ’ ἀπὸ αὐτά, εἶπα, δοκίμασε νὰ ἀπεικονίσῃς τὴν ἀνθρώπινη φύση μας ὡς πρὸς τὴν παιδεία καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν τῆς πλάθοντας μὲ τὸ νοῦ σου μιὰ κατάστασις ὅπως ἡ ἀκόλουθη. Φαντάσου δηλαδὴ ἀνθρώπους σ’ ἓνα οἶκημα ὑπόγειο, κάτι σὰν σπηλιά, ποὺ τὸ ἀνοιγμὰ τῆς, ἐλεύθερο στὸ φῶς σὲ μεγάλη ἀπόστασις, θὰ ἀπλώνεται σὲ ὅλο τὸ πλάτος τῆς σπηλιᾶς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ βρίσκονται μέσα ἐκεῖ ἀπὸ παιδιὰ ἀλυσσοδεμένοι ἀπὸ τὰ σκέλια καὶ τὸν αὐχένα ὥστε νὰ μένουν ἀκίνητοποιημένοι [b] καὶ νὰ κοιτάζουν μόνον πρὸς τὰ ἐμπρὸς χωρὶς νὰ μποροῦν, ἔτσι ἀλυσσοδεμένοι καθὼς θὰ εἶναι, νὰ στρέφουν γύρω τὸ κεφάλι τους· κι ἓνα φῶς νὰ τοὺς ἔρχεται ἀπὸ ψηλὰ κι ἀπὸ μακριά, ἀπὸ μιὰ φωτιὰ ποὺ θὰ καίει πίσω τους, κι ἀνάμεσα στὴ φωτιὰ καὶ στοὺς δεσμῶτες, στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, νὰ περνάει ἓνας δρόμος· κι ἐκεῖ δίπλα φαντάσου ἓνα τειχάκι χτισμένο παρὰ ἄλληλα στὸ δρόμο σὰν ἐκεῖνα τὰ χαμηλὰ παραπετάσματα ποὺ στήνουν οἱ ταχυδακτυλουργοὶ μπροστὰ στοὺς θεατὲς γιὰ νὰ δείχνουν ἀπὸ ’κεῖ τὰ τεχνάσματά τους.

Τὸ φαντάζομαι, εἶπε.

Φαντάσου ἀκόμη ὅτι κατὰ μήκος σ’ αὐτὸ τὸ τειχάκι κάποιοι ἄνθρωποι μεταφέρουν [c] κάθε λογῆς κατασκευάσματα ποὺ ἔχουν ἀπὸ τὸ τειχάκι, ἀγάλματα [515a] καὶ ἄλλα ὁμοιώματα ζώων, ἀπὸ πέτρα, ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο, κι ὅτι, ὅπως εἶναι φυσικόν, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κουβαλᾶνε αὐτὰ τὰ πράγματα μιλοῦν ἐνῶ ἄλλοι εἶναι σιωπηλοί.

Ἀλλόκοτη, εἶπε, ἡ εἰκόνα ποὺ περιγράφεις, καὶ οἱ δεσμῶτες ἀλλόκοτοι κι αὐτοί.

Ὅμοιοι μὲ ἐμᾶς, ἔκανα ἐγὼ· γιὰ τὴν πρώτην-πρῶτην μήπως φαντάζεσαι ὅτι οἱ δεσμῶτες αὐτοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ τοὺς διπλανοὺς τοὺς βλέπουν ποτέ τους τίποτε ἄλλο πέρα ἀπὸ τὴν σκιὴν ποὺ ρίχνει τὸ φῶς ἀντικρὺ τοῦ σὸν τοῖχο τῆς σπηλιᾶς;

Μὰ πῶς θὰ ἦταν δυνατόν, εἶπε, ἀφοῦ σ’ ὅλην τὴν ζωὴν [b] εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἔχουν τὸ κεφάλι τους ἀκίνητο;

Καὶ μὲ τὰ πράγματα ποὺ περνοῦν μπροστὰ στὸ τειχάκι τί γίνεται; Τί ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σκιὴν τοῦ βλέπουν οἱ δεσμῶτες;

Σὰν τί ἄλλο θὰ μποροῦσαν νὰ δοῦν;

Ἄν, τώρα, εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ συνομιλοῦν, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ πί-

στευαν πώς αυτά για τὰ ὁποῖα μιλοῦν δὲν εἶναι παρὰ οἱ σκιές πού ἔβλεπαν νὰ περνοῦν μπροστά ἀπὸ τὰ μάτια τους;

Κατανάγκην, εἶπε.

Κι ἂν ὑποθέσουμε ἀκόμη ὅτι στὸ δεσμοτήριο ἐρχόταν καὶ ἀντίλαλος ἀπὸ τὸν ἀντικρυνὸ τοῖχο; Κάθε φορὰ πού θὰ μιλοῦσε κάποιος ἀπὸ ὅσους περνοῦσαν πίσω τους, φαντάζεσαι ὅτι οἱ δεσμῶτες δὲν θὰ πίστευαν ὅτι ἡ φωνὴ βγαίνει ἀπὸ τὴ σκιά πού θὰ ἔβλεπαν νὰ περνᾷ ἀπὸ μπροστά τους;

Μὰ τὸ Δία, εἶπε, καὶ βέβαια.

[c] Ἀσφαλῶς λοιπόν, εἶπα ἐγώ, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ πιστέψουν γιὰ ἀληθινὸ τίποτε ἄλλο παρὰ μονάχα τὶς σκιές τῶν κατασκευασμάτων.

Ἀνάγκη ἀδήριτη, εἶπε.

Σκέψου τώρα, εἶπα ἐγώ, ποιά μορφή θὰ μπορούσε νὰ πάρει ἡ ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὰ δεσμά καὶ ἡ γιатρεία τους ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀφροσύνη, ἂν τύχαινε καὶ τοὺς συνέβαιναν τὰ ἐξῆς: Κάθε φορὰ πού κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς θὰ λυνόταν καὶ θὰ ἀναγκασόταν ξαφνικά νὰ ἐλευθερωθεῖ καὶ νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι καὶ νὰ περπατήσει καὶ νὰ ἀντικρύσει τὸ φῶς ψηλὰ —κι ὅλα αὐτὰ πονώντας πολὺ καὶ ἀδυνατώντας ἀπὸ τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη νὰ διακρίνει ἐκεῖνα τὰ πράγματα [d] πού ὥς τώρα ἔβλεπε τὶς σκιές τους—, τί φαντάζεσαι ὅτι θὰ ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἂν κάποιος τοῦ ἔλεγε ὅτι ὅσα ἔβλεπε πρωτύτερα ἦταν ἀνοησίες καὶ ὅτι τώρα εἶναι κάπως *πιο κοντὰ* στὴν πραγματικότητα κι ὅτι ἔχοντας *τώρα* στραφεῖ σὲ ἀντικείμενα *πιο* πραγματικά βλέπει σωστότερα; Ἰδίως μάλιστα ἂν δείχνοντάς του καθένα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα πού περνοῦσαν ἀπὸ μπροστά του τὸν ρωτοῦσε καὶ τὸν ὑποχρέωνε νὰ ἀπαντήσει τί εἶναι τὸ καθένα τους. Δὲν νομίζεις ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος θὰ τὰ ᾗχανε καὶ θὰ πίστευε ὅτι ὅσα ἔβλεπε τότε ἦταν ἀληθινότερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού τοῦ ἔδειχναν τώρα;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

[e] Κι ἅμα θὰ τὸν ἀνάγκαζε νὰ κοιτάξει στὸ ἴδιο τὸ φῶς, δὲν θὰ αἰσθανόταν ἔντονο πόνο στὰ μάτια καὶ δὲν θὰ προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἀποφύγει στρέφοντας τὸ βλέμμα του πάλι σ' ἐκεῖνα πού *μπορεῖ* νὰ βλέπει, καὶ δὲν θὰ νόμιζε ὅτι ἐκεῖνα εἶναι σταλήθεια *πιο* σαφὴ καὶ εὐκρινὴ ἀπὸ ὅσα τοῦ ἔδειχναν τώρα;

Ἔτσι, εἶπε.

Ἄν, τέλος, εἶπα ἐγώ, κάποιος τὸν τραβοῦσε διὰ τῆς βίας πρὸς τὰ ἔξω ἀπὸ ἓνα ἀνέβασμα κακοτράχαλο κι ἀπότομο καὶ δὲν τὸν ἄφηνε προτοῦ νὰ τὸν

βγάλει στο φῶς τοῦ ἡλίου, ἄραγε ὁ δεσμώτης δὲν θὰ πονοῦσε [516a] καὶ δὲν θὰ ἀγανακτοῦσε πὺν τὸν τραβολογοῦσαν, κι ὅταν θὰ ἔβγαινε στοῦ φῶς, ἔτσι καθὼς τὰ μάτια του θὰ ἦταν πλημμυρισμένα ἀπὸ τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη, δὲν θὰ τοῦ ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ διακρίνει ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πράγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ λέγανε τώρα πὼς εἶναι ἀληθινά;

Θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατον, εἶπε· ἔτσι στὰ ξαφνικὰ τουλάχιστον.

Θὰ χρειαζόταν, νομίζω, κάποιος χρόνος προσαρμογῆς, προκειμένου νὰ ἀντικρῦσει τὰ πράγματα ἐπάνω. Ἔτσι, στὴν ἀρχή, θὰ διέκρινε εὐκολότερα τὶς σκιές, ἔπειτα τὰ εἰδωλα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων στοῦ νερὸ κι ὕστερα τὰ ἴδια τὰ πράγματα· ἀπὸ αὐτὰ ὅσα βρίσκονται στὸν οὐρανό, καὶ αὐτὸ τὸν ἴδιο τὸν οὐρανό, θὰ μποροῦσε νὰ τὰ κοιτάξει πιὸ εὐκολὰ τὴ νύχτα [b] μὲ τὸ φῶς τῶν ἀστρῶν καὶ τοῦ φεγγαριοῦ παρὰ τὴν ἡμέρα, μὲ τὸν ἥλιο καὶ τὸ φῶς του.

Ἀσφαλῶς.

Καὶ τελευταῖο ἀπ' ὅλα θὰ μποροῦσε νὰ ἀντικρῦσει τὸν ἥλιο, ὅχι εἰδωλά του στοῦ νερὸ ἢ σὲ κάποια θέση ἄλλην ἀπὸ τὴ δική του, ἀλλὰ τὸν ἥλιο αὐτὸν καθ'αυτὸν στὸν δικό του τόπο, καὶ νὰ θεαστεῖ τὴ φύση του.

Κατανάγκην, εἶπε.

Κι ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔφθανε νὰ συλλάβει μὲ τὸ λογισμό του ὅτι αὐτός, ὁ ἥλιος, εἶναι πὺν δωρίζει τὶς ἐποχὲς καὶ τὰ χρόνια καὶ πὺν διαφεντεύει τὰ πάντα [c] στὴ σφαῖρα τῶν ὁρατῶν πραγμάτων, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα ὅσα ἔβλεπαν ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄλλοι δεσμῶτες.

Προφανῶς, εἶπε, αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ ἐπόμενο συμπεράσματά του.

Λοιπόν; Καθὼς θὰ ξαναθυμᾶται τὸν τόπο, στὸν ὁποῖο ἔμενε πρῶτα, τὴ «σοφία» πὺν εἶχαν ἐκεῖ, καὶ τοὺς συγκρατούμενούς του ἐκεῖ, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ καλοτυχεῖ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν ἀλλαγὴ, ἐνῶ γιὰ 'κείνους θὰ αἰσθάνεται οἶκτο;

Καὶ πολὺ μάλιστα.

Κι ἂν ὑποθέσουμε ὅτι οἱ δεσμῶτες εἶχαν θεσπίσει τότε κάποιες τιμὲς καὶ ἐπαίνους μεταξὺ τους καὶ βραβεῖα γιὰ ὅποιον διέκρινε καθαρότερα ἀπ' ὅλους τὰ ἀντικείμενα πὺν περνοῦσαν μπροστά τους, ἢ γιὰ ὅποιον συγκρατοῦσε στὴ μνήμη του ποιά ἀπὸ αὐτὰ συνήθως περνοῦσαν πρῶτα, ποιά ὕστερα [d] καὶ ποιά πῆγαιναν μαζί μὲ ποιά, ἔτσι πὺν βάσει αὐτοῦ νὰ ἔχει κάποια ἰδιαίτερη ἱκανότητα στοῦ νὰ μαντεύει τί ἐπρόκειτο νὰ περάσει κάθε φορὰ, ἔχεις μήπως τὴ γνώμη ὅτι ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς θὰ φλεγόταν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία

για τέτοια πράγματα και ότι θα ζήλευε όσους τιμούνταν εκεί και είχαν δύναμη και αναγνώριση; Ή θα είχε πάθει αυτό που λέει ο Όμηρος, και θα επιθυμούσε διακαώς «πάνω στη γη να ζούσε κι ως ξενοδούλευε σε κάποιον ἄκκληρο» ή να υπέφερε οτιδήποτε παρά να νομίζει τέτοια πράγματα και να ζει όπως εκείνοι;

[ε] Έτσι νομίζω κι εγώ, είπε· θα προτιμούσε να πάθαινε οτιδήποτε παρά να ζει εκείνη τη ζωή.

Συλλογίσου τώρα και τουτο, είπα εγώ. Αν ένας άνθρωπος σαν αυτόν κατέβαινε ξανά εκεί κάτω και καθόταν στην ίδια θέση, ἄραγε τὰ μάτια του δεν θα ήταν γεμάτα σκοτάδι, καθώς θα έρχόταν έτσι απότομα από το φως του ήλιου;

Βεβαιότατα.

Κι αν θα χρειαζόταν να παραβγεί πάλι με εκείνους που είχαν παραμείνει δεσμώτες προσπαθώντας να διακρίνει τις σκιές, ενώ ή ὄρασή του θα είναι αδύναμη [517a] ωσότου να προσαρμοστούν τὰ μάτια του κι ο χρόνος της προσαρμογής ὅχι πολύ σύντομος, ἄραγε δεν θα γινόταν περίγελως και δεν θα ἔλεγαν γι' αυτόν ότι γύρισε με τὰ μάτια του χαλασμένα από 'κεί πάνω που ἀνέβηκε, και ότι δεν ἀξίζει τὸν κόπο οὔτε καν να δοκιμάσει κανείς να ἀνεβεί ἐπάνω; Κι ὅποιον θα ἐπιχειροῦσε να τοὺς λύσει από τὰ δεσμὰ και να τοὺς ἀνεβάσει ἐπάνω, αὐτόν, ἀν μπορούσαν με κάποιον τρόπο να τὸν πιάσουν στα χέρια τους και να τὸν σκοτώσουν, δεν θα τὸν σκότωναν;

Ἀσφαλῶς, είπε.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν εἰκόνα, φίλε Γλαύκων, [b] πρέπει να τὴν συνδέσουμε ὁλόκληρη με ὅσα λέγαμε πρωτύτερα, και να παρομοιάσουμε τὴν περιοχὴ που μᾶς ἐμφανίζεται διαμέσου τῆς ὄρασης με τὴ διαμονὴ στο δεσμοτήριο, και τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς που ὑπάρχει ἐκεῖ με τὴ δύναμη τοῦ ἡλιου· κι ἂν παραβάλεις τὸ ἀνέβασμα πρὸς τὰ πάνω, και τὴ θέαση τῶν πραγμάτων τοῦ ἐπάνω κόσμου με τὴν ἀνοδο τῆς ψυχῆς στὸν νοητὸ τόπο, δεν θα πέσεις μακριὰ από τὴ δική μου πίστη, μιὰ που θέλεις να τὴν ἀκούσεις. Κατὰ πόσο ἀληθεύει, τὸ ξέρει ὁ θεός. Σ' ἐμένα πάντως τὸ πρᾶγμα φαίνεται να ἔχει ὡς ἑξῆς. Στὴ σφαίρα τῆς γνώσης γίνεται ὁρατὴ, τελευταία και με μεγάλη δυσκολία, [c] ἡ ἰδέα τοῦ Ἁγαθοῦ καί, σὰν γίνεαι ὁρατὴ, πρέπει κανεῖς να τὴν συλλογιστεῖ ὡς τὴν αἰτία κάθε σωστοῦ και ὡραίου πράγματος ὅσον ἀφορᾷ ὅλα τὰ ὄντα —αὐτὴν ἡ ὁποία στὸν ὁρατὸ τόπο γέννησε τὸ φῶς και τὸν ἄρχοντά του, και ἡ ὁποία στὸν νοητὸ τόπο εἶναι ἡ ἴδια ἀρχόντισσα που δώρησε ἀλήθεια και νόηση και ὅτι

τὴν ἰδέα αὐτὴ τοῦ Ἀγαθοῦ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὴν ἀντικρύσει ὁποῖος μέλλει νὰ πράξει μὲ φρόνηση εἴτε στὴν ἰδιωτικὴ εἴτε στὴ δημόσια σφαῖρα.

Συμφωνῶ, εἶπε, κι ἐγὼ μαζί σου, μὲ τὸν τρόπο βέβαια ποὺ μπορῶ.

Ἔλα τότε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, νὰ συμφωνήσεις μαζί μου καὶ σὲ τοῦτο, καὶ μὴν παραξενεύεσαι ποὺ ὅσοι ἔφθασαν ὡς ἐκεῖ δὲν θέλουν νὰ καταπιάνονται μὲ τὶς συνηθισμένες ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ οἱ ψυχές τους ποθοῦν νὰ μένουν ἐκεῖ στὰ ψηλά· κι εἶναι, ὑποθέτω, [d] φυσικὸ νὰ συμβαίνει ἔτσι, ἂν ἡ εἰκόνα ποὺ ἀναφέραμε πρωτύτερα εἶναι σωστή.

Βεβαίως εἶναι φυσικὸ, εἶπε.

Τὸ νομίζεις, τότε, παράξενο, εἶπα ἐγώ, ἂν κάποιος, ὕστερ' ἀπὸ ἐκείνη τὴ θέαση πραγμάτων θεϊκῶν, μόλις ἔλθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἀνθρώπινες μικρότητες, φέρεται ἀδέξια καὶ φαίνεται πολὺ γελοῖος καθὼς ἡ ὄρασή του εἶναι ἀκόμη ἀνήμερο νὰ δεῖ, καὶ προτοῦ συνηθίσει ἀρκετὰ στὴ σκοτεινιά τοῦ κόσμου, ἀναγκαστεῖ νὰ μπλέξει σὲ δικαστικούς ἀγῶνες καὶ ἄλλα τέτοια γιὰ τὶς σκιές τοῦ δικαίου ἢ γιὰ τὰ εἶδωλα ποὺ ρίχνουν αὐτὲς οἱ σκιές καὶ νὰ πολεμᾷ μὲ πάθος [e] τὶς δοξασίες ποὺ ἔχουν γι' αὐτὰ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀληθινὴ δικαιοσύνη δὲν τὴν ἔχουν ἀντικρύσει ποτέ τους;

Δὲν τὸ νομίζω διόλου παράξενο, εἶπε.

[518a] Ὅποιος ὅμως ἔχει νοῦ, εἶπα, θὰ ἀναλογιστεῖ ὅτι δύο εἰδῶν εἶναι οἱ συγχύσεις ποὺ συμβαίνουν στὰ μάτια καὶ δύο εἰδῶν οἱ αἰτίες στὶς ὁποῖες ὀφείλονται, ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν περνᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι ἢ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς. Καὶ θεωρώντας ὅτι ἀκριβῶς τὰ ἴδια συμβαίνουν καὶ μὲ τὴν ψυχὴ, ὅποτε θὰ βλέπει κάποια ψυχὴ νὰ τὰ ἔχει χαμένα καὶ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ διακρίνει κάτι, αὐτὸς δὲν θὰ βάζει τὰ γέλια, ἀσυλλόγιστα, ἀλλὰ θὰ προσπαθεῖ νὰ διαπιστώσει τί ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει: Εἶναι ἄραγε τυφλωμένη ἐπειδὴ ἔχοντας ἔλθει ἀπὸ μιὰ ζωὴ φωτεινότερη δὲν εἶναι συνηθισμένη στὸ σκοτάδι ἢ, ἀντιθέτως, ἐπειδὴ προχωρᾷ ἀπὸ τὴν περισσὴ ἀμάθεια σὲ μιὰ περιοχὴ φωτεινότερη, κάτι πιὸ λαμπερὸ [b] ἔχει πλημμυρίσει τὰ μάτια τῆς μὲ ἐκτυφλωτικὸ φῶς; Κι ἔτσι τὴ μιὰ ψυχὴ θὰ τὴν καλοτυχήσει γιὰ τὸ πάθημά της καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς της, ἐνῶ γιὰ τὴν ἄλλη θὰ αἰσθανθεῖ λύπη, κι ἂν θὰ ἔδειχνε τὴ διάθεση νὰ τὴν περιγελάσει, τὸ γέλιο τοῦ αὐτοῦ θὰ ἦταν λιγότερο καταγέλαστο ἀπ' ὅτι τὸ γέλιο γιὰ ἐκείνη ποὺ ἔχει φθάσει ἐδῶ ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὸ φῶς.

Πάρα πολὺ μετρημένα, εἶπε, τὰ λόγια σου.

Τότε, εἶπα, ἂν τοῦτα ἴδῃ εἶναι ἀληθινά, πρέπει κι ἐμεῖς νὰ παραδεχθοῦμε

τὸ ἐξῆς σχετικὰ μὲ αὐτά: Ὅτι ἡ παιδεία δὲν εἶναι ὅ,τι ἰσχυρίζονται γι' αὐτὴν κάποιοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν γιὰ ἐπάγγελμά τους τὴν ἐκπαίδευση. Ἰσχυρίζονται δηλαδή ὅτι μέσα στὴν ψυχὴ δὲν ὑπάρχει γνώση κι ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο τὴ γνώση [c] τὴν βάζουν αὐτοὶ στὴν ψυχὴ, περὶπου σὰν νὰ ἔβαζαν ὄραση σὲ μάτια τυφλῶν.

Τὸ ἰσχυρίζονται πράγματι, εἶπε.

Ἀπεναντίας, ἡ τωρινὴ διερεῦνήσῃ μας, εἶπα ἐγώ, δείχνει αὐτὴ τὴ δύναμη τῆς γνώσης ποὺ καθέννας ἔχει μέσα στὴν ψυχὴ του, κι ἐπίσης τὸ ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο καθέννας φθάνει στὴ μάθηση. Ὅπως ἀκριβῶς ἂν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νὰ στρέφει κανεῖς τὰ μάτια του ἀπὸ τὸ σκοτάδι στοῦ φῶς παρὰ μόνο στρέφοντας ὁλόκληρο τὸ σῶμα, ἔτσι πρέπει νὰ στραφεῖ μὲ ὁλόκληρη τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ γίγνεσθαι πρὸς τὴν ἄλλη πλευρά, ὥσπου νὰ γίνῃ ἱκανὴ ἡ ψυχὴ νὰ ἀντέχει νὰ ἀντικρύζει τὸ ὄν καὶ τὸ πιὸ φωτεινὸ ἀπὸ τὸ ὄν καὶ ἰσχυριζόμαστε ὅτι αὐτὸ εἶναι [d] τὸ Ἄγαθό. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Ναί.

Ἐπομένως ἡ παιδεία, εἶπα ἐγώ, θὰ εἶναι ἡ τέχνη γιὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, γιὰ τὴ μεταστροφὴ τῆς ψυχῆς, μὲ ποιόν τρόπο δηλαδή ἡ μεταστροφὴ θὰ συντελεστεῖ ὅσο τὸ δυνατόν εὐκολότερα καὶ ἀποτελεσματικότερα, ὅχι πῶς θὰ ἐμφυτευθεῖ στοῦ ὄργανο αὐτὸ ἡ δύναμη τῆς ὄρασης, ἀλλὰ θεωρώντας δεδομένο ὅτι τὸ ὄργανο διαθέτει αὐτὴ τὴ δύναμη κι ὅτι ἀπλῶς δὲν εἶναι στραμμένο στὴ σωστὴ κατεύθυνση καὶ δὲν κοιτάζει πρὸς τὰ ἐκεῖ ποὺ θὰ ἔπρεπε, νὰ μηχανευεῖ ἡ τέχνη τῆς παιδείας ἕναν τρόπο ὥστε αὐτὸ νὰ κατορθωθεῖ.

Ἔτσι φαίνεται, εἶπε.

Οἱ ἄλλες, τώρα, ἀρετές, ποὺ γενικῶς χαρακτηρίζονται ὡς ἀρετὲς τῆς ψυχῆς, φαίνεται ὅτι εἶναι κάπως κοντὰ στοῦ σῶμα —γιατὶ σταλήθεια, ἐνῶ [e] πρωτίτερα δὲν ὑπῆρχαν στὴν ψυχὴ, ὕστερα, μὲ τὸν ἐθισμό καὶ τὴν ἄσκησι, ἐμφυτεύονται σ' αὐτήν—, ἐνῶ ἡ φρόνησι κι ἡ γνώσι φαίνεται νὰ ριζώνει σὲ κάτι ἀσυγκρίτως πιὸ θεϊκὸ ποὺ ποτὲ δὲν χάνει τὴ δύναμή του ἀλλὰ ποὺ μὲ τὴ μεταστροφὴ γίνεταί χρήσιμο καὶ ὠφέλιμο, κι ἄλλοτε πάλι [519a] ἄχρηστο καὶ βλαβερό. Ἡ μήπως δὲν ἔχεις διόλου προσέξει τὴν ψυχὴ ἀνθρώπων, γιὰ τοὺς ὁποίους λέμε ὅτι εἶναι φαῦλοι ἀλλὰ πανέξυπνοι, πόσο κόβει τὸ μάτι τους καὶ μὲ πόση ὀξυδέρκεια διακρίνουν αὐτὰ στὰ ὁποῖα εἶναι στραμμένο τὸ βλέμμα τους· δὲν βλέπει ἄσχημα ἡ ψυχὴ τους, εἶναι ὅμως ἀναγκασμένη νὰ ὑπηρετεῖ τὴν κακία, κι ἔτσι ὅσο καλύτερα βλέπει τόσο περισσότερα κακὰ ἀπεργάζεται.